

DE CAPRIOLEN VAN EEN SCHIPPERSZOON

EEN DYNAMISCH TIJDPERK

Memoires van Kor Bakker

Inhoud

1	1. Kindertijd
8	2. Oorlog
25	3. Bevrijding; het leven na de oorlog
43	4. Een nieuw schip!
49	5. Kapitein in Amsterdam
57	6. Parijs
64	7. Den Bosch; in dienst
69	8. Verkering
83	9. Samen in het bootje gestapt
99	10. Zetschipper bij schoonvader
118	11. Ons eerste schip!
127	12. De kempenaar
130	13. De dordtmunder
144	14. Wel en wee aan boord
152	15. Verhuizen, verhuizen en weer verhuizen!
164	16. De jachthaven
174	17. Jachthaven dynamiek; BABRO jachten bouwen, handel, collega's en klanten...
180	18. Avontuur met een jacht; van de Middellandse Zee naar Irnsum
186	19. Het water in ons leven
188	20. In de bouwcommissie van de kerk

190	21. Een kotter met herinneringen
193	22. Mensen van allerlei pluimage...
198	23. Terugblik vanuit Papendrecht

HOOFDSTUK 2

Oorlog

Het begon als een stralende mooie zomerdag in 1940. In de morgen klonk zwaar motorgeronk en dat bleken Duitse vliegtuigen te zijn. Dit veroorzaakte paniek, woede en frustratie bij de mensen. Vader en moeder besloten om naar de familie in Amsterdam te varen en gingen daar in het Oosterdok liggen; destijds een geliefde ligplaats. Vader ging toch nog even naar de schippersbeurs, maar toen hij terug fietste en op de Blauwburgwal was, viel er vlak bij hem een verdwaalde kettingbom. We hadden toen een nationale wielerheld, zijn naam was Pijnenburg, en vader vertelde aan moeder: "Ik fietste zo hard dat Pijnenburg mij niet bij had kunnen houden!" Ik keek natuurlijk met veel bewondering naar pa.

Vader had nieuws. Hij was aangesproken door een mijnheer met de vraag of we kunstschaten wilden laden uit het scheepvaartmuseum, we zouden daar negen gulden per dag voor krijgen. Pierre Koenen, een bekende van ons, moest eerst laden en dan zou er voor onze schepen een onderduikplaats worden aangewezen door de overheid, wat later de bomvrije schuilplaats het Fort bij 't Hemeltje bleek te zijn, vlakbij Hilversum. Inmiddels waren we naar de Amstel gevaren. Het water dreef daar vol met boeken en later hoorden we dat de Joden die boeken erin hadden gegooid om hun Jodendom te verbloemen. We waren destijds volkomen naïef en wisten nog niet wat er boven ons hoofd hing. Pierre Koenen heeft met zijn schip de onderduikplaats nog bereikt, maar de Duitse inval ging heel snel. Rotterdam was inmiddels gebombardeerd, met het dreigement dat Utrecht en Amsterdam ook zouden volgen. Dat was de reden dat Generaal

Winkelman op 5 mei capituleerde. Dit had voor ons tot gevolg dat wij niet hebben geladen, maar kregen de dagen die we er hebben gelegen wel uitbetaald.

Oom Klaas Schenkel, getrouwd met vaders oudste zuster, lag ook in Amsterdam en was helemaal door het dolle heen. Zijn zoon Aldert, eerder genoemd als stuurman van vader, was in dienst bij de marine en gestationeerd in Zeeland. Daar werd zwaar gevochten. Later bleek dat op het strand waar 128 man vochten, maar twaalf man het overleefden. Ze vochten tot ze met hun voeten in de zee stonden. De Duitsers bombardeerden achter hen, omdat ze anders bang waren om hun eigen troepen te raken. "Dat kwam mooi uit," vertelde Aldert later. "Want dan konden wij bij het terugtrekken weer in de bomtrechters kruipen." Ja, die marine jongens waren allemaal scherpschutters. Toen ze zich hadden overgegeven, zei een van die Duitse officieren: "Als we tienduizend van deze mannen zouden hebben, dan hadden we de *Krieg* zo gewonnen!" Maar zulke uitspraken vindt je nergens meer in de geschiedenisboeken vermeld. Ook hadden deze jongens destijds geen opvang of begeleiding.

Tot grote woede en frustratie van de bevolking, was ons Koningshuis samen met een stelletje hotemetoten naar Engeland gevlucht. Toen de intocht van de Duitse troepen begon, zaten wij op de eerste rij: we zagen de hele legermacht op vijftien meter afstand aan ons voorbijtrekken. België en Frankrijk hadden zich nog niet overgegeven, het was de strategie van de Duitsers om via Holland die landen binnen te vallen om zodoende de verdediging van de Ardennen en de Franse *Maginotlinie* te ontwijken (een verdedigingslinie op de Franse grens met België, Luxemburg en Duitsland). We keken onze ogen uit, toen we die hele legermacht zo van vlakbij zagen. Alleen vader ging naar binnen, want er stonden Nederlanders bij die de Hitlergroet brachten. Hij zei: "Als ik nu niet naar binnen ga, bega ik ongelukken." Je kunt je niet voorstellen wat dat als kind allemaal met je doet. Ik was toen krap dertien jaar, maar het staat allemaal nog op mijn netvlies alsof het gisteren is gebeurd.

Crisis

Het was nog steeds crisis. Bij de Amsterdamse brandweer werden brandweerlieden gevraagd, want zij wilden graag schippers in dienst nemen. Daarvoor kregen ze 35 gulden per week. Vader werd, samen met zijn vriend Jan Timmer aangenomen, maar toen hoorde vader dat ze onder Duits bevel zouden komen te staan en dat wilden ze onder geen enkele voorwaarde. Ze hadden nog veel moeite om ervan af te komen. De doorslag was dat ze in het vervoer zaten en een schip hadden. Het waren angstige ogenblikken en het afwachten was niet fijn, want het heeft zeker veertien dagen geduurd voor ze vrij waren van het contract. Toen besloten vader en moeder om weer te gaan varen; vanwege de oorlogsomstandigheden was er ook meer werk.

Inmiddels had Vader een tweedehands radio gekocht voor twee gulden en vijftig cent. Hier zat ook een antenne bij, die liep van boven in de mast naar de roef en werd onderbroken door glazen buisjes om beschadiging door blikseminslag te voorkomen. Het was er nog eentje met spoelen en een koptelefoon. Om beurten konden we luisteren, en ik hoor vader nog tegen moeder zeggen: "Marie, ik hoor de *Big Ben* in Londen!" De radio bleek geen succes, want we hebben uiteindelijk niet veel meer gehoord dan die *Big Ben*.

Onze eerste reis ging naar Leiden. Daarna laadden we buisjes in Koudekerk naar de Wieringermeerpolder, waar we in de Ome Keessie tocht, een zijkanaaltje van het hoofdkanaal, moesten lossen. Net voor de oorlog was de polder drooggelegd, als onderdeel van het ontginnen van de vroegere Zuiderzee. In de polder waren alleen maar muggen, muggen en nog eens muggen. Toch een bijzondere ervaring.

Bombardementen

Het eerste bombardement maakten we in IJmuiden mee. Bij de hoogovens. We hoorden de bommen fluiten. "Dat is goed," zei

vader. “Als we ze op de kop krijgen, dan horen we ze niet.” Want inderdaad, als de bommen vlak boven je gedropt werden, kon je het gefluit niet horen. Waar hij die wijsheid toentertijd vandaan had, is mij nu nog een raadsel. Door de bombardementen zat het schip onder het ijzergruis, een soort ijzerstof, maar de bombardementen waren niet zo erg als de beschietingen van de schepen. Dat hebben we een keer of zeven meegemaakt.

Zo ging het van reis tot reis. Ik ga niet alle reizen beschrijven, alleen een aantal zaken die kenmerkend waren, zoals het topje van de mast, die doorgerot was. We laadden een keer vlas voor Ridderkerk en we hadden de desbetreffende mast gestreken op de deklast. De mast hadden we dus laten zakken op de lading. Vanwege de lichte vracht, vlas, hadden we een deklast die hoog boven het ruim uitstak. Maar omdat de deklast wat was verzakt, was de mast op de roef terecht gekomen en afgebroken. Tevens waren de beddings ook verrot (de steunders van de spil waar je het anker mee ophaalde) zodat we niet meer konden ankeren. Firma Lodder in Ridderkerk heeft toen nieuwe ijzeren gemaakt. Dat was een hele vooruitgang, maar het geld voor een nieuwe mast was er niet en we hebben nog een jaar zonder top gevaren (dat was dus ‘armoede ten top’). Een jaar later kregen we een nieuwe mast in Veendam. In die periode werd er meer verdiend, want Moeder kreeg ook een nieuwe kolenkachel met een oven. Die oven werd het meest gebruikt om de klompen in te drogen en was de vervanging van een rond potkacheltje, die ook op kolen werd gestookt en waar net een zak-keteltje in kon om water te verwarmen. Voordien werd er gekookt op een peterolie stel. Je had van die mannen die met de bakfiets bij de deur langskwamen met vierliter bussen peterolie, met de firmanaam *De Automaat*. Voor die mannen was dat maar een armoedig bestaan.

‘In het zeel’

De reis naar Veendam zal ik nooit vergeten. In Coevorden hadden we tachtig ton voor Veendam geladen, het was een vracht van 198 gulden. Omdat vader de scheepsjagers te duur vond (dat

waren zelfstandigen met een eigen paard) hebben we het schip zelf via de Beilervaart, Smilde en het Noordhollands- en Winschoterdiep naar Veendam getrokken. Dan moest je *'in het zeel'* om het schip te trekken – dit zeel was een stevige band, die over de borst werd gedaan om beter te kunnen sleuren. De lijn was zo'n vijftig meter lang en om de twee uur losten we elkaar af; na het trekken gingen we om de beurt weer aan het roer staan om te sturen. We hebben er een volle week over gedaan. We liepen langs een zandweggetje, het was erg warm weer, en af en toe kwamen we langs een arbeiders huisje of een keuterboertje. Ook kwamen we nog plaggenhutten tegen waar hele gezinnen in woonden - voor nu onbegrijpelijk, maar toen waren de mensen al blij als ze genoeg te eten hadden. Ze hadden niet veel meer kleding dan wat ze droegen. In vergelijking met hen, voelden we ons heel rijk.

Mijn grootmoeder

Toen we in Veendam waren, zei moeder: "Ik wil nog graag eens naar mijn grootmoeder, (de benaming 'oma' was toen nog niet gebruikelijk) want die heb ik in jaren niet gezien." Haar grootmoeder woonde in Stadskanaal, dat was ongeveer vijftien kilometer verderop. Dus werd er een fiets gehuurd, en moeder nam zoon Kor erbij achter op. Toen het oude mens ons zag, was ze zo blij, dat ze van blijdschap hilde. Moeder had een paar bananen meegenomen en moeder zei: "Neem ook een banaantje." Mijn overgrootmoeder beet daarop in de schil van de banaan; ze was toen goed zeventig jaar, maar had nog nooit een banaan gehad. Ik kan me haar nog zo voor de geest halen, het was een heel lief mensje. Moeder was ook de oudste dochter van haar dochter, die op 37-jarige leeftijd in het kraambed stierf en acht kinderen achterliet.

Mijn moeder was veertien jaar toen haar moeder stierf. Als oudste van de acht kinderen deed ze vervolgens tot haar negentiende het huishouden, samen met haar vader op een scheepje van 68 ton. Mijn opa moest in militaire dienst voor de mobilisatie in de Eerste Wereldoorlog, 1914-1918, en mijn

moeder – ze was intussen vijftien - zorgde toen samen met haar broer van veertien jaar (oom Roelof) voor de overige vijf kindertjes aan boord, want de jongste was bij familie ondergebracht. Gelukkig kreeg opa na zes weken vrijstelling van militaire dienst, maar samen hebben moeder en oom Roelof nog twee reizen gedaan om toch de kost maar te verdienen. Oom Roelof, de vader van mijn nicht Tina, was ook een hele flinke man en erg jammer dat hij in de Tweede Wereldoorlog in 1944 is gestorven. Hij is 42 jaar geworden.

Niet allemaal kommer en kwel

Het was oorlog, maar aan de oorlogstijd heb ik geen slechte gevoelens overgehouden. Mensen waren in de oorlog echt saamhorig en deden wat voor elkaar. De kerken stroomden vol. In 1942 hebben we drie maanden stilgelegen met het schip als een soort sabotage tegen de Duitsers. Ik heb toen veel plezier gehad met de jongens en meisjes van de wal in Hoogersmilde. Je was als vreemde daar toentertijd gewild en wat we allemaal hebben uitgehaald; die streken zullen we maar niet op papier zetten. Alles in het fatsoenlijke natuurlijk. We lagen tegen een grote boerderij van een weduwnaar met een hele mooie, lieve dochter van achttien jaar. Ze heette Annie ten Velde. Je moest van de Duitse verordening van acht uur 's avonds tot 's morgens vijf uur binnen zijn, maar Annie nodigde mij dan 's avonds uit: *'Kom je vanavond?'*. Het was maar twintig meter lopen van het schip naar de boerderij, en je moest dan wel goed uitkijken natuurlijk. In de boerderij werden dan wekflessen met aardbeien en frambozen opengemaakt. Dat was destijds een traktatie. Ik heb nog een fotootje van Annie. Ze is getrouwd met de jongen waar ze destijds mee omging, maar jammer genoeg is ze na de oorlog tijdens een bevalling overleden.

Vervolgens hebben we geladen naar Apeldoorn. Daar hebben we samen met vrienden en bekenden gelegen, ondermeer Berend de Jong, die toen nog vrijgezel was, Tijme Kranenburg, die later het schip, met de naam *Mitropa* had, en met Henk Karssies, een goeie vriend, die een komiek was en geweldig begaafd op het terrein

van muziek, schilderskunst en houtbewerking. Kort na de oorlog lagen we in Weurt en gingen samen naar een dancing in Nijmegen, dat was wel een klein uurtje lopen. We kregen elk een meisje en spraken af om elkaar weer bij de haven te ontmoeten en samen terug te lopen. Henk was niet aan de grote kant. Ik vroeg hem: "Hoe was het meisje?" "Ze sprak niet zoveel," antwoordde Henk. "Ze zei alleen: 'Wat ben jij klein'. Waarop ik zei 'Wat ben jij groot!' Het was dus geen succes." De manier waarop hij dat dan bracht! Die jongen had een geweldige droge humor. Jammer genoeg pleegde Henk in 1994 zelfmoord. Tragisch.

Humor in de oorlog

Terug naar de Tweede Oorlog, in Apeldoorn. Daar hebben we een week heel gezellig met het schip gelegen. Zo gingen we met z'n allen naar Berg en Dal: Berend, Tijme en zijn zus Annie Kranenburg, Henk en Hannus Karssies, en ook nog Gerrit de Jong en zijn zus Grietje. Daar in Berg en Dal was een groot zwembad met een hoge glijbaan, maar er waren ook Duitse soldaten aan het zwemmen en Berend vond dat we toch als 'mannen zijnde' wat voor het Vaderland moesten doen. Hij stelde voor: "Zo gauw er een Duitser van de glijbaan gaat, gaan we er met een man of drie vlak achteraan". Het resultaat was dat zo'n Duitser alles op zijn nek kreeg. Alleen als je vooraan zat - wat ook gebeurde - zat je ook niet lekker want dan kreeg je ook zelf de anderen op je nek, maar dat nam je op de koop toe. We kregen wel kwade gezichten, maar hadden de glijbaan uiteindelijk voor ons alleen. Plus we hadden er een goed gevoel over.

In Apeldoorn was ook een echoput. Het mopje ging dat ze riepen: '*Hitler is dood*' waarop het antwoord kwam: 'Gelukkig, dan komen wij naar boven want we zijn onderduikers.' Net als het oorlogsmopje: 'Duitsers zaten achter een onderduiker aan, de onderduiker wist niet waar hij zich moest verbergen en zag een non lopen. De non zag hem komen en deed haar rokken omhoog en zei: "Kruip eronder!" De onderduiker keek omhoog en hij zag daar wat hangen, tikte tegen de benen en vroeg: "Wat is dit?"

Waarop de non antwoordde: "Hou je bek. Ik ben ook een onderduiker!"

Beschietingen

Na de week in Apeldoorn, hebben we geladen voor Coevorden. Strobalen, 1000 pak. We hadden vijf lagen deklust, vier lagen in het ruim, dus totaal negen lagen. In Coevorden maakten we de eerste beschieting mee. Op zondagmiddag liepen we in de Hoofdstraat toen de Engelse jagers de schepen aanvielen, we waren met z'n vieren: Henk Zwiersema en diens broer, Jan Leeuwerik en ik. De Geallieerden vielen spoorwegen en schepen aan om het vervoer plat te leggen. Toen ze aanvielen vluchtten wij een café binnen en kropen onder het biljart. De schepen lagen hemelsbreed ongeveer honderd meter van ons verwijderd en de spoorwagens in Coevorden stonden ook in brand.

We gingen meehelpen om de schepen te verleggen. Iedere keer riepen ze: *'Daar komen ze weer!'* De Duitsers waren gauw ter plaatse, maar de Nederlandse landmacht - dat was de Nederlandse N.S.B. - kwam pas weer tevoorschijn toen alles achter de rug was. Ze wilden ons weggagen, maar die kregen van de Duitsers een trap onder hun achterwerk en zeiden: "Die jongens hebben ons geholpen. Waar waren jullie?" Veel Duitsers noemden de Hollandse landmacht ook landverraders. Intussen was er wel een dode en een zwaargewonde; ik zie ze nog voor me en meen dat er iemand bij was van een zekere familie Gort. Ze schoten met *dumdum* kogels, die zijn wel negen tot elf centimeter lang en waren zo dik als een duim. Die kogels gingen door negen lagen strobalen en dan nog door de houten buikdelling heen (houten vloer in het ruim van het schip). Zo'n buikdelling was doorgaans vier centimeter dik en de kogel maakte dan nog een deukje in het vlak (de ijzeren bodem van het schip).

In 1943 hadden we ook geluk. We lagen in Middenmeer, net achter de kerk. De jagers namen vaak een duikvlucht, en zetten dan de motoren even stil zodat je ze niet zou horen. Wij lagen zelf net niet in hun schotveld, omdat we achter een kerk lagen. De

buurman die vier meter voor ons lag, had wel 146 kogelgaten. Wij hadden al een paar keer een beschieting meegemaakt, en toen we daarover praatten, hoor ik de buurvrouw nog zeggen: "Waar zijn jullie zo bang voor?" Maar na die beschieting was ze niet meer aan boord te krijgen. Ze zijn bij een boer gaan wonen in een verbouwd kippenhok. Bij een andere buurman hadden ze dwars door zijn stuurhut heen geschoten, met als gevolg een paar doden. De hersenen zaten daar aan het plafond.

Vanwege beschietingen, maakten we in Kolhorn mee dat we met elkaar bij een boer achter een hooimijt - vlak tegen ons schip - zaten om te schuilen. Maar toen bleek dat de vliegtuigen ook aan de achterkant een mitrailleur hadden gekregen. Dat was eerder in de oorlog niet zo, dus als ze over ons heen vlogen, liepen wij gauw weer naar de andere kant van de hooimijt om niet door de mitrailleur aan de achterkant van het vliegtuig geraakt te